

**T.C.
GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI
KOOPERATİFÇİLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**2013 YILI
ZEYTİN VE ZEYTİNYAĞI RAPORU**

ŞUBAT 2014

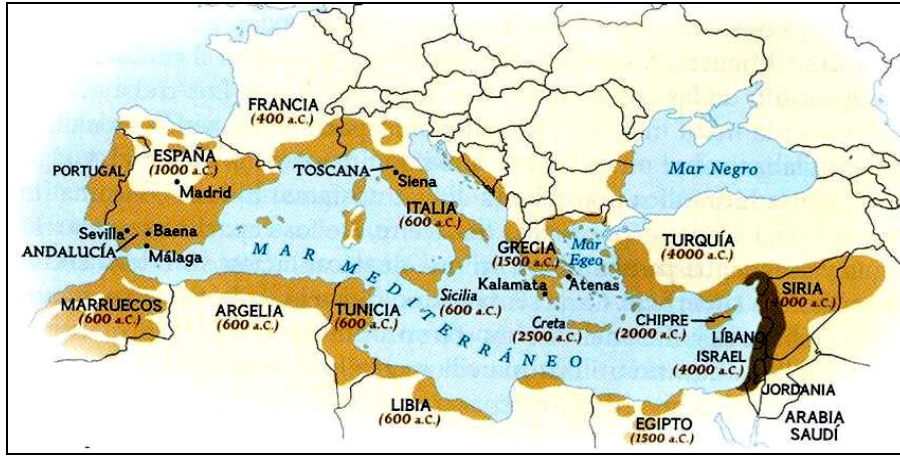
İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	2
2. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ.....	3
3. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ	6
4. TÜRKİYE’NİN ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ.....	8
5. PİYASA FİYATLARI.....	12
6. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE TARIMSAL ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMELERİ.....	13
7. TARIMSAL DESTEKLER.....	15
8. DIŞ TİCARET UYGULAMALARI.....	17
9. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI.....	18
10. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR) UYGULAMALARI.....	19
11. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLETMELERİMİZİN GENEL DURUMU.....	20
12. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	22

1. GİRİŞ

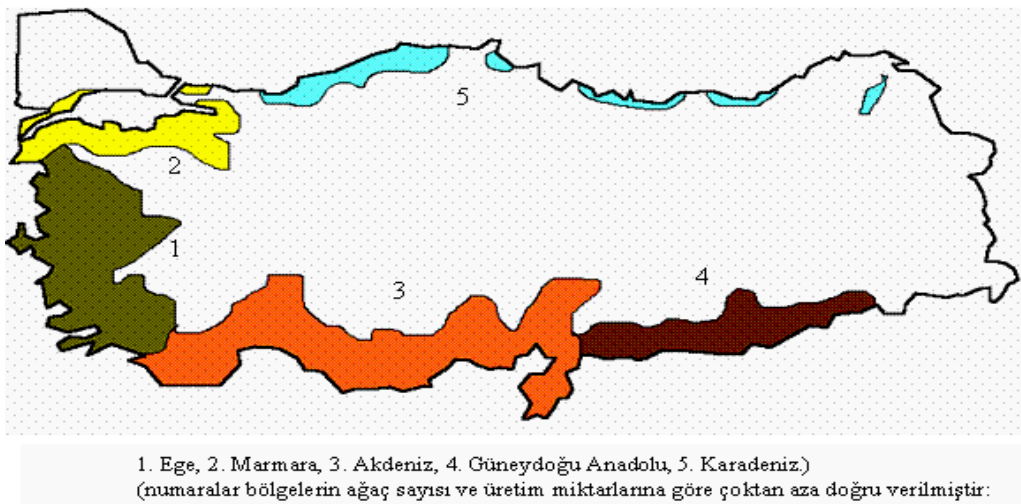
Oleacea familyasının bir üyesi olan zeytinin (*Olea europaea* L.) anavatanı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni de içine alan Yukarı Mezopotamya ve Güney Ön Asya'dır. Günümüzde 20. yüzyılın bitkisi olarak gösterilen ve yüzyıllardır önemini yitirmemiş olan zeytin bitkisinin anavatanı Mardin, Hatay, Suriye, Filistin ve Kıbrıs adasını içerisine alan bölge kabul edilmektedir.

Şekil 1. Zeytin Üretiminin Yayılışı

Kutsal zeytin ağacı; Akdeniz uygarlığının sembolüdür. Tüm dünyada 900 milyon ağaçtan % 98' i Akdeniz çanağında yer almaktadır.

Şekil 2. Ülkemizde Zeytin Üretim Alanları

TÜİK verilerine göre, zeytin ağacı varlığımız 2000 li yılların başında 100 milyon adet iken son dönemlerdeki dikimlerin etkisi ile 2012/13 sezonunda yaklaşık 158 milyon âdete yükselmiştir.

Son 10 yılın zeytinyağı üretim ortalaması yaklaşık 140 bin ton ve sofralık zeytin üretim ortalaması ise 453 bin tona yükselmiştir.

Türkiye’de Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir, Bursa, Manisa, Çanakkale, Gaziantep ve İçel önemli zeytin üretimi yapılan illerdir. Ege, Marmara, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ise önemli zeytin üreten bölgelerdir.

Türkiye’ de yaklaşık 320 bin zeytinci aile işletmesi mevcut olup, bunun % 14’ü Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği, Güneydoğubirlik ve Marmarabirlik ortaklarından oluşmaktadır. Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği 24 bin, Güneydoğubirlik 5 bin (Zeytinyağı üretimi yapan), Marmarabirlik ise 30 bin ortağa sahiptir.

Son yıllarda dünyada sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlıkları yanında uzun yaşama olan ilginin artması, insanların zeytin ve zeytinyağı tüketimini arttırmıştır. Üretici ülkeler için ekonomik ve sosyal açıdan önemli ürünlerden biri olan zeytin ve zeytinyağı aynı zamanda Akdeniz’i simgeleyen bir kültürün de parçasıdır.

Türkiye’nin önemli tarımsal ihrac ürünlerinden biri olan zeytin ve zeytinyağı, ülkemiz potansiyeli dikkate alındığında, mevcut sorunların çözüme kavuşturulmasıyla özellikle de Avrupa Birliğine katılım sürecinde, tarım sektörümüz için rekabet gücü olan ürünlerden biridir.

2. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ

A. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ

Dünya genelindeki zeytin yetiştiriciliğinin % 90’lık bir kısmı Akdeniz havzası, geriye kalan kısmı ise Latin Amerika ülkelerinde yapılmaktadır. Dünyada yaklaşık 9 milyon hektar alanda 900 milyon zeytin ağacından yaklaşık 17 milyon ton dane zeytin elde edilmektedir. Dünya sofralık zeytin üretimi son beş sezon ortalamasına göre 2,97 milyon ton civarındadır. Önemli zeytin üretici ülkeler sırasıyla, İspanya, İtalya, Yunanistan, Tunus, Suriye ve Türkiye’dir. Üretimde AB ülkelerinin payı yıllara göre değişmekle birlikte ortalama % 70 seviyelerindedir. AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu İtalya ve Yunanistan izlemektedir. İspanya’nın AB üretimdeki payı % 60’lar seviyesindedir.

Bunların yanı sıra son yıllarda Avustralya, Japonya ve Arjantin gibi ülkelerde de zeytin üretimine başlanılmıştır. Zeytin, genetik özelliğinin yanı sıra kültürel işlemlerin tam olarak uygulanamayışı nedeniyle alternans (bir yıl ürün verme-diğer yıl az/yok verme) gösterir.

Tablo 1. Dünya Zeytinyağı Üretimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
AB	2.244,50	2.209,00	2.444,00	1.459,00	2.308,00
İspanya	1.401,50	1.391,90	1.615,00	616,30	1.536,60
İtalya	430,00	440,00	399,20	415,50	450,00
Yunanistan	320,00	301,00	294,60	357,90	230,00
Portekiz	62,50	62,90	76,20	59,10	76,20
Tunus	150	120	182	220	80
Suriye	150	180	198	198	135
Türkiye	147	160	191	195	180
Fas	140	130	120	100	120
Cezayir	26,5	67	39,5	66	62
Arjantin	17	20	32	17	30
Ürdün	17	27	19,5	21,5	25
Diğer	56,5	81	74,5	80,5	93
Toplam	2.973,50	3.075,00	3.321,10	2.425,00	3.098,00

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

B. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İHRACATI

Tablo 2. Dünya Zeytinyağı İhracatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
AB	444	481	555,5	467,5	543
İtalya	195,1	223,5	233,2	216,4	243
İspanya	196,5	196,2	248	177,5	225
Portekiz	35,8	42,7	51,5	56	55,8
Yunanistan	12	13	15,5	11	13
Fransa	1,4	1,8	1,9	1,9	1,6
Tunus	97	108	129,5	175	60
Suriye	18	23	25	25	25
Arjantin	19	12	23,5	12	21
Türkiye	29,5	12	20	30	50
Fas	21	30,5	11	11	11
Diğer	19,5	25	30	30,5	34
Toplam	653	695,5	803	763,5	753

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

Zeytinyağı ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Tunus ve Türkiye izlemektedir.

C. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İTHALATI

Tablo 3. Dünya Zeytinyağı İthalatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
ABD	250	245	255	258	275	318	299	299
AB	224	162	96	78	82	87,5	137	137
Brezilya	34,5	40	42	50,5	61,5	68	75	75
Japonya	30,5	29	30	40,5	35,5	42	54	54
Kanada	32,5	29	30	37	40	38,5	38	38
Avustralya	41,5	27	28,5	35	32	31,5	29	29
Diğer	91,5	104	119	153	178,5	183	200,5	142
Toplam	704,5	636	600,5	652	704,5	769	832,5	774

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

Zeytinyağı ithalatında gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta % 40'lara varan oranla ABD ilk sırayı alırken AB ülkeleri arasında özellikle İtalya üretici ve ihracatçı olmasına rağmen aynı zamanda önemli bir ithalatçı ülke olarak görülmektedir.

D. DÜNYA ZEYTİNYAĞI TÜKETİMİ

Tablo 4. Dünya Zeytinyağı Tüketimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
AB	1.846,00	1.866,50	1.790,00	1.690,00	1.758,00
ABD	258	275	300	293	294
Türkiye	110	131	150	160	150
Suriye	120,5	130,5	135,5	135,5	95
Fas	90	100	122	129	132
Brezilya	50,5	61,5	68	73	73
Avustralya	44	44	40	36	40
Tunus	30	30	35	40	35
Diğer	353	422,50	445,00	484,50	479,50
Toplam	2.902,00	3.061,0	3.085,50	3.041,00	3.056,50

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

E. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 5. Dünya Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)

Yıllar	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
Sezon Başı Stoku	304,5	315,5	347,5	177,5	248	774,5	976	427,5
Üretim	2.767,00	2.713,00	2.669,50	2.973,50	3.075,00	3.321,00	2.425,00	3.098,00
İthalat	704,5	636	600,5	652	704,5	769	832,5	774
Toplam Arz	3.776,00	3.664,50	3.617,50	3.803,00	4.029,50	4.864,50	4.233,50	4.299,50
İhracat	662	562,5	608,5	653	695,5	803	832,5	754,5

İç Tüketim	2.798,50	2.754,50	2.831,50	2.902,00	3.061,00	3.085,50	3.041,00	3.056,50
Toplam Talep	3.460,50	3.317,00	3.440,00	3.555,00	3.756,50	3.888,50	3.806,00	3.811,00
Sezon Sonu Stoku	315,5	347,5	177,5	248	273	976	427,5	488,5

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

UZK verilerinden yapılan hesaplama göre, 2012/13 sezonunda arzın taleple genel olarak örtüştüğü, toplam arzın 4,23 milyon ton talebin ise 3,80 milyon ton olarak gerçekleştiği ve AB üretiminde geçen sezona göre önemli oranda düşüş yaşanmasının beklendiği öngörülmektedir.

3. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ

A. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ

Tablo 6. Dünya Sofralık Zeytin Üretimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
AB	720,5	677	675	828,5	741	739,5	698
Türkiye	200	300	390	330	400	410	430
Mısır	432	440	409	350	384,5	375	400
Cezayir	91	98	136	192,5	145,5	175	168,5
Suriye	100	120	135	147	172	172	172
Fas	100	100	90	110	100	100	100
Arjantin	100	95	220	90	150	60	140
Diğer	408	252,5	314	515	339,5	393	466
Toplam	2.151,50	2.082,50	2.369,00	2.563,00	2.432,50	2.424,50	2.574,50

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

Dünya sofralık zeytin üretimi son yedi sezonda 2 milyon tonlardan 2,5 milyon tonlara yükselmiş, yedi sezonun ortalamasına göre üretim yaklaşık 2,3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. En önemli üretici ülkeler sırasıyla AB, Türkiye, Mısır, Cezayir, Suriye, Fas ve Arjantin'dir.

AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu Yunanistan ve İtalya izlemektedir. İspanya'nın AB üretimdeki payı % 70'ler seviyesindedir.

B. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI

Tablo 7. Dünya Sofralık Zeytin İhracatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
AB	248	239	300	290,5	298	307,5	302,5
Mısır	110	88	71,5	78	93,5	95	95

Fas	66	57	68	77	68	70	70
Türkiye	20	65	65,5	72	60	70	70
Arjantin	90,5	73	110	72	89,5	68	112
Suriye	23	24	24	30	35	35	35
Diğer	49	38,5	54	39,5	55,5	56,5	51
Toplam	606,5	584,5	693	659	699,5	702	735,5

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

Zeytin ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Mısır, Fas ve Türkiye izlemektedir.

C. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI

Tablo 8. Dünya Sofralık Zeytin İthalatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
ABD	140	126	185	138	133	143,4	143,4
Brezilya	74	69	79	87	100	75	100
AB	115	96,5	101	114	99	100	97
Rusya	80	90	67	71,5	68	75	75
Kanada	26	26	27,5	27,5	27	27	27
Avustralya	17,5	16	18,5	17,5	17,5	17	17
Diğer	130	122,5	150,5	138,5	140	216	198
Toplam	582,5	546	628,5	594	648	653,5	657,5

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

Zeytin ithalatında zeytinyağında olduğu gibi, gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta ABD ilk sırayı alırken üretimde ilk sırada yer alan AB ülkelerinin aynı zamanda önemli bir ithalatçı olması dikkat çekicidir.

D. DÜNYA ZEYTİN TÜKETİMİ

Tablo 9. Dünya Sofralık Zeytin Tüketimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
AB	510	592	664,5	621,5	669
Türkiye	260	300	350	350	355
ABD	203	240	210	210	210
Suriye	116	122	132	132	132
Brezilya	79	87	101,5	109	109
Fas	32	32	32	32	33
Tunus	20	20	20	20	20
Avustralya	20,5	22,5	21	21	21
Diğer	958,5	1.050,50	1.021,00	1.033,00	1.119,00
Toplam	2.199,00	2.466,00	2.552,00	2.528,50	2.668,00

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

Dünya sofralık zeytin tüketimi son beş sezonda % 20'lik bir artışla 2,1 ton seviyelerinden 2,6 ton seviyelerine yükselmiştir. AB ülkeleri ve Türkiye tüketimindeki artış paralel ilerlemiş ve % 30 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

E. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 10. Dünya Sofralık Zeytin Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)

Yıllar	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
Sezon Başı Stoku	121	54,5	51,5	-	105,5	700,5	529	376,5
Üretim	2.088,50	2.151,50	2.082,50	2.369,00	2.563,00	2.432,50	2.424,50	2.574,50
İthalat	522	582,5	546	628,5	594	647,5	653,5	657,5
Toplam Arz	2.731,50	2.788,5	2.680,00	2.997,50	3.262,50	3.780,50	3.607,00	3.608,50
İhracat	598	606,5	584,5	693	659	699,5	702	735,5
İç Tüketim	2.079,00	2.130,50	2.110,00	2.199,00	2.466,00	2.552,00	2.528,50	2.668,00
Toplam Talep	2.677,00	2.737,00	2.694,50	2.892,00	3.125,00	3.728,50	3.558,50	3.530,50
Sezon Sonu Stoku	54,5	51,5	-14,5	105,5	137,5	52	48,5	78

Kaynak: UZK, Kasım 2013 * Tahmin ** Öngörü

UZK verilerinden yapılan hesaplama göre, 2012/13 sezonunda arzın taleple örtüştüğü, toplam arzın 3,6 milyon ton talebin ise 3,5 milyon ton olarak gerçekleşeceği ve son iki sezonda yaşanan talep artışlarına bağlı olarak sezon sonuna stoksuz girileceği öngörülmektedir.

4. TÜRKİYE’NİN ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ

A. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; 2012/2013 sezonunda zeytin dikim alanı 813.765 ha’dır. 2001/02 sezonunda 600.000 hektar olan zeytin dikili alanlarımız sürekli artmış olup, kullanılabilir tarım alanlarının % 3,3’üne ulaşmıştır. 2013/2014 üretim sezonunda geçen sezona göre % 6’lık azalışla zeytinyağı üretiminin 183.000 ton olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 11. TÜİK’in Zeytin İstatistikleri

YILLAR	Alan (Ha)	Ağaç Sayısı (Bin adet)	Zeytin Üretimi (Ton)			Zeytinyağı Üretimi (Ton)
			Sofralık	Yağlık	Toplam	
2004-2005	644.000	107.100	400.000	1.200.000	1.600.000	145.000
2005-2006	662.000	113.180	400.000	800.000	1.200.000	115.000
2006-2007	711.842	129.265	556.000	1.211.000	1.767.000	165.000
2007-2008	753.000	139.594	455.385	620.469	1.075.854	72.000
2008-2009	774.370	151.630	512.103	952.145	1.464.248	130.000
2009-2010	778.413	153.723	460.013	830.641	1.290.654	147.000
2010-2011	826.199	157.156	375.000	1.040.000	1.415.000	160.000
2011-2012	798.493	155.427	550.000	1.200.000	1.750.000	191.106
2012-2013	813.765	157.904	480.000	1.340.000	1.820.000	195.000
2013-2014*			390.000			183.000

Kaynak: TÜİK (*)UZK

Türkiye İstatistik Kurumu verilerinde yağlık zeytin istatistikleri yer almakta, zeytinyağı üretimine ilişkin doğrudan bir veri bulunmamaktadır. Geçmiş dönemlerde Türkiye İstatistik Kurumu dışında İzmir Ticaret Borsası tarafından da üretime ilişkin tahmin çalışmaları yürütülmüş olup, bunun yanında zeytinyağı üretimine ilişkin değerlere de yer verildiğinden aşağıdaki tabloda bu hususlar ayrıca gösterilmiştir.

Tablo 12. Türkiye Zeytin Ağacı Sayısı, Zeytin ve Zeytinyağı Üretimi

SEZONLAR	AĞAÇ SAYISI (Bin)		Ağaç Başına Zeytin Danesi (Kg)	Elde Edilen Zeytin (Ton)	Yemekliğe Ayrılan Zeytin (Ton)	Yağlığa Ayrılan Zeytin (Ton)	Elde Edilen Zeytinyağı (Ton)	1 kg. Zeytinyağı için Zeytin Miktarı (Kg)
	Meyve Veren	Meyve Vermeyen						
2005/06	96.625	16.555	8,6	1.200.000	400.000	800.000	101.094	4
2006/07	97.773	31.492	14,5	1.766.749	555.749	1.211.000	166.324	5
2007/08	104.219	40.110	5,7	1.075.854	455.385	620.469	72.021	5,3
2008/09	106.139	45.491	10,6	1.464.248	512.103	952.145	159.366	4,8
2009/10	109.127	44.596	11,7	1.290.654	460.013	830.641	169.752	4,8
2010/11	111.398	45.758	9,7	1.415.000	375.000	1.040.000	158.384	4,9
2011/12	117.941	37.486	9,7	1.750.000	550.000	1.200.000	191.000	4,9
2012/13	120.820	37.084	9,7	1.820.000	480.000	1.340.000	195.000	5
2013/14*	96.337	11.088	6,7	644.429	287.645	356.785	69.285	5,1

Kaynak: TÜİK Ege İhracatçıları Birliği

B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI

Tablo 13. Türkiye Zeytinyağı İhracatı ve Ortalama İhraç Fiyatları

Yıllar	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Ortalama Fiyat (\$/Kg)
2003/04	46.034.412	125.647.829	2,73
2004/05	92.108.874	293.892.413	3,19
2005/06	47.569.031	202.942.856	4,27
2006/07	42.389.279	145.428.285	3,43
2007/08	15.832.908	71.732.896	4,5
2008/09	27.664.218	92.132.303	3,33
2009/10	23.457.648	81.812.118	3,49
2010/11	11.757.180	49.232.672	4,18
2011/12	19.409.386	65.400.270	3,37
2012/13	92.130.765	292.763.820	3,18

Kaynak: Ege İhracatçıları Birliği

Ülkemiz zeytinyağı ihracatı, yıldan yıla değişen zeytin ve buna bağlı olarak zeytinyağı üretiminde meydana gelen dalgalanmalar sebebiyle keskin artış ve azalışlar gösterebilmektedir. İşleme teknolojisi, pazarlama politikaları ve diğer üretici ilkelerdeki üretimdeki artış ve azalışlar ihracatımızı etkileyen diğer önemli unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 14. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatı

Yıllar	Yeşil zeytin		Siyah zeytin		Toplam	
	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Miktar (Kg)	Tutar (\$)
2005/06	6.304.839	12.526.550	48.023.740	65.919.496	54.328.579	102.352.319
2006/07	10.625.917	19.376.960	56.657.348	72.989.290	67.283.265	123.940.613
2007/08	6.470.868	16.657.203	52.967.699	90.390.044	59.438.567	112.406.266
2008/09	9.115.384	18.135.136	53.765.230	81.724.467	62.880.614	116.645.844
2009/10	13.233.891	23.703.179	59.114.467	93.687.926	72.348.358	117.391.105
2010/11	12.563.825	24.480.695	59.697.617	102.048.067	72.261.442	126.528.762
2011/12	12.733.735	24.449.145	59.280.250	94.959.106	72.013.985	72.013.985
2012/13	8.892.163	16.994.027	42.896.083	55.167.128	51.788.246	72.161.155
2013/14*	3.101.897	5.538.747	14.494.016	19.600.360	17.595.913	25.139.107

Kaynak: Ege İhracatçıları Birliği * 01/10/2013-01/02/2014 tamamlanmamış sezon

C. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI

Türkiye'nin zeytin ve zeytinyağı ithalatı bulunmamaktadır. Zeytinyağında kayda değer olmamakla beraber 50-60 tona kadar ithalat yapıldığı dönemler olsa da istatistiki olarak bir değer oluşturmadığından raporda yer verilmemiştir.

D. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN TÜKETİMİ

Tablo 16. Türkiye Zeytinyağı Tüketimi

Sezonlar	Tüketim Miktarı (Bin Ton)
2003/04	46
2004/05	60
2005/06	50
2006/07	80
2007/08	85
2008/09	108
2009/10	110
2010/11	131
2011/12	150
2012/13	160
2013/14 (*)	150

Kaynak: UZK * Tahmin

Zeytinyağı üretiminde hızla ilerleyen ülkemizin tüketim değerlerine baktığımızda, ülkemiz kişi başına zeytinyağı yıllık tüketim miktarı 2 litre olup, bu oran UZK üyesi diğer ülkelerde ortalama 14 litre civarındadır. Ülkeler bazında kişi başı tüketim incelendiğinde; Yunanistan 24 litre, İspanya ve İtalya 14 litre, Tunus, Portekiz, Lübnan ve Suriye 8 litre civarındadır.

Tablo 17. Türkiye Zeytin Tüketimi

Sezonlar	Tüketim Miktarı (Bin Ton)
2005/06	221
2006/07	180
2007/08	190
2008/09	240
2009/10	260
2010/11	300
2011/12	350
2012/13	350
2013/14 (*)	355

Kaynak: UZK * Tahmin

2006/07 sezonundan itibaren yükselen zeytinyağı tüketimimizin 2012/13 sezonunda 160.000 tona ulaşmıştır. 2006/2007 sezonunda 200 bin ton seviyelerinde gerçekleşen sofralık zeytin tüketimimizin 2012/13 sezonunda 350.000 ton olarak gerçekleşmiş, 2013/14 sezonunda ise 355.000 ton olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

E. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 18. Türkiye Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Ton)

Yıllar	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
Sezon Başı Stoku	43	15	-4	3,5	53	23,5	28,5
Üretim	72	130	147	160	191	195	180
İthalat	-	-	-	-	-	-	-
Toplam Arz	115	135	143	163,5	244	218,5	208,5
İhracat	15	31	29,5	12	20	30	50
İç Tüketim	85	108	110	131	150	160	150
Toplam Talep	100	139	139,5	143	170	190	200
Sezon Sonu Stoku	15	-4	3,5	23,5	74	28,5	8,5

Kaynak: UZK verilerinden hesaplanmıştır. * Tahmin ** Öngörü

2012/2013 sezonunda bir önceki yıla göre üretimin yanı sıra tüketim ve ihracat da artmış, sezon sonuna 28,5 ton stokla girilmiştir. 2013/2014 sezonunda ise üretimin azalması ve toplam talebin artması beklenmektedir. Buna bağlı olarak zeytinyağı fiyatlarında artış öngörülmektedir.

F. TÜRKİYE SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 19. Türkiye Sofralık Zeytin Arz-Talep Dengesi (Ton)

Yıllar	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13*	2013/14**
Sezon Başı Stoku	67	72	62	57	121,5	79,5	69,5	59,5
Üretim	240	200	300	390	330	400	410	430
İthalat	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam Arz	307	272	362	447	451,5	479,5	479,5	489,5
İhracat	55	20	65	65,5	72	60	70	70
İç Tüketim	180	190	240	260	300	350	350	355
Toplam Talep	235	210	305	325,5	372	410	420	425
Sezon Sonu Stoku	72	62	57	121,5	79,5	69,5	59,5	64,5

Kaynak: UZK verilerinden hesaplanmıştır. * Tahmin ** Öngörü

Sofralık zeytin toplam arz ve talep değerlerine bakıldığında son iki sezonda önemli bir değişiklik görülmemektedir. Ancak tabloyu 2006 yılından itibaren incelediğimizde, üretim ve tüketimin neredeyse iki kat arttığı göze çarpmaktadır.

5. PİYASA FİYATLARI

Aşağıdaki tabloda 2007 yılından itibaren aylara göre dalgalanmalar gösteren zeytinyağı fiyatları yer almaktadır. 2012/2013 sezonunda önceki üç sezona göre fiyatların düştüğü görülmektedir. 2013/2014 sezonunda ise üretimde meydana gelmesi beklenen düşüşle bağlantılı olarak fiyatların artması beklenmektedir.

Tablo 20. Ham Muhtelif Asit Zeytinyağı Fiyatları (Ortalama TL/Kg)

AYLAR	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ocak	4.09	4,48	3,88	3,42	4,32	5,45	3,96
Şubat	3.85	4,65	3,8	3,46	4,55	5,27	4,08
Mart	4.06	4,39	4,05	3,71	4,66	4,24	3,96
Nisan	4.25	4,56	4	3,91	4,43	4,29	3,93
Mayıs	4.33	4,66	4,22	4,07	4,67	4,55	3,78
Haziran	4.16	4,75	4,29	3,76	4,53	4,28	3,87
Temmuz	4.29	4,64	4,32	3,93	4,66	4,07	3,76
Ağustos	3.83	4,53	4,13	3,92	4,58	4,01	3,73
Eylül	3.90	4,52	4,22	4,08	4,43	4,01	3,78
Ekim	4.49	4,36	4,31	4,34	4,09	3,94	3,67
Kasım	4.23	3,86	4,26	4,04	4,85	4,59	3,68
Aralık	4.37	3,00	3,39	3,92	4,48	4,32	3,61

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası, (aylık bültenlerden en yüksek işlem hacmine göre hesaplanmış ortalamalar)

6. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE TARIMSAL ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMELERİ

Ülkemizde üretici organizasyonlarının örgütlenmesi;

- 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunu,
- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu,
- 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu,

kapsamında yapılmaktadır. Zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin büyük bölümü tarım satış kooperatifleri birlikleri çatısı altında örgütlenmişlerdir.

Bu çerçevede tarım satış kooperatifleri ve birlikleri ülkemizde üretilen sofralık zeytin ve zeytinyağını alım yaparak, üreticisine destek vermektedirler. Birlikler sofralık zeytin ve zeytinyağında güçlü birer alıcı olduklarından, ülkemiz zeytin üretimi de ağırlıklı olarak, Birliklerin alım bölgelerinde gerçekleştirilmektedir.

Tablo 21. Zeytin ve Zeytinyağı Alan Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Birlik Adı	Faaliyet Konusu	Birliğin Kooperatif Sayısı (adet)	Birliklerin Ortak Sayısı (adet)
Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği	Zeytinyağı- Sofralık Zeytin	32	23.980
Marmarabirlik	Sofralık Zeytin-Zeytinyağı	8	29.615
Güneydoğubirlik	Zeytinyağı	3*	4.945*

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

* 9 kooperatifi olan birliğin zeytinyağı konusunda faaliyeti olan 3 kooperatif vardır. Ancak anılan birlik tasfiye sürecine başlamıştır.

Sofralık zeytin ve zeytinyağı konusunda faaliyet gösteren tarım satış kooperatifleri birlikleri Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği, Marmarabirlik ve Güneydoğubirlik doğrudan alım yaparak sektörün içinde üretim, işleme ve pazarlama faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Birlikler, kimyevi gübre, zirai ilaç gibi ana üretim girdilerinde ortaklarına aynı kredi verdikleri gibi, mali yapılarının uygun olduğu dönemlerde nakdi kredi de verebilmektedirler. Ayrıca, üreticilerine yönelik eğitim ve yayım çalışmalarını da gerçekleştirmektedirler.

Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği, kooperatiflerine bağlı 29 işletmede günlük 3.160 ton işleme kapasitesine, 75.000 ton/yıl rafinasyon kapasitesine sahip modern rafinerisine, 3.000 ton/yıl kapasiteli sofralık zeytin paketleme tesisine, UZK tarafından akredite edilmiş laboratuara, 55.500 ton/yıl zeytinyağı ambalajlama kapasitesine, 55.092 ton/yıl zeytinyağı depolama kapasitesine sahiptir.

Tablo 22. Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği'nin Zeytinyağı Alım Miktar ve Fiyatları

Yıllar	Zeytinyağı Alım Miktarı (Ton)	Alım Fiyatı (TL/Kg)
2005/06	16.094	5
2006/07	12.458	3,85
2007/08	2.824	4,15
2008/09	8.719	3,92
2009/10	8.381	4,09
2010/11	6.215	4,71
2011/12	8.228	5,43
2012/13	11.234	4,84
2013/14*	600	5,34

Kaynak: Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği *tahmini rakamlar

Marmarabirlik, bölgesinde yetiştirilen sofralık siyah zeytinin yaklaşık % 32'sini satın alıp işlemekte ve sofralık salamura siyah zeytinde piyasanın üreticiler lehine düzenlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Marmarabirlik aldığı zeytinin bir bölümünü yağlık olarak işlemektedir.

Tablo 23. Marmarabirlik'in Zeytin Alım Miktarı

Sezonlar	Toplam Zeytin Alım Miktarı (Ton)	Alınan Zeytinden Yağlığa Ayrılan (Ton)	Üretilen Zeytinyağı Miktarı (Ton)
2004 / 2005	32.720	5.092	1.035
2005 / 2006	50.826	5.537	1.383
2006 / 2007	28.015	3.674	780
2007 / 2008	30.767	6.446	1.614
2008 / 2009	37.183	1.428	311
2009 / 2010	31.201	1.516	301
2010 / 2011	29.356	3.502	639
2011 / 2012	45.246	16.813	3.146
2012 / 2013	44.369	3.796	774
2013 / 2014	39.081	2.497	512

Kaynak: Marmarabirlik

Birliğin 70.000 ton depolama kapasitesi mevcut olup, sofralık zeytinin 1 yıl salamura depolarında bekletilme zorunluluğu da göz önüne alındığında, bu kapasitenin her yıl ancak 35.000 tonuna yeni hasat zeytin depolanmaktadır.

Birlik Lisanslı Depoculuđu Geliştirme Projesi (Tarım Reformu Uygulama Projesi -C/3) kapsamında yapılan desteklerden faydalanarak, ileride oluşturacağı Zeytin ve Zeytinyağı Lisanslı Deposu'na devretmek üzere; 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir. Marmarabirlik bu depoları ile sektörde önemli bir kapasite oluşturmaktadır.

Güneydoğubirlik, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Kahramanmaraş, Mersin, Mardin, Hatay ve Siirt illerinde 9 kooperatifi ile 17.500 ortağa hizmet götürmektedir. Ancak Birlik 3 kooperatifte zeytinyağı üreticilerinden ürün alımı gerçekleştirmekte olup, zeytinyağı üreticisi ortaklarının sayısı 4.945'tir. Birliğin Silifke, Kilis ve Nizip'te sürekli zeytin sıkma tesisleri bulunmaktadır. Ayrıca Birlik Gaziantep'teki 15 ton/gün kapasiteli sızma zeytinyağı dolum

tesisi ve 1,250 ton depolama kapasitesi ile bölgede zeytinyağının değerlendirilmesi amacıyla potansiyel bir güç oluşturmaktadır. Bununla birlikte, birlik 2013 yılında tasfiye kararı alarak faaliyetlerine tasfiye işlemlerine yönlendirmiştir.

7. TARIMSAL DESTEKLER

Zeytinyağı ilk kez 1966 yılında Destekleme Alım kapsamına alınan 24 tarımsal üründen biri olarak, 1986 yılına kadar aralıksız olarak desteklenmiş, 1987-1990 yılları arasında destekleme kapsamından çıkarılmıştır. 1991 yılında yeniden destekleme kapsamına alınan zeytinyağı, 5 Nisan 1994 kararlarıyla birlikte tekrar destekleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Uygulama zaman zaman yerini Birlik alım fiyatlarına bırakmış, 1998 yılından itibaren de destekleme ödemeleri prim ödemelerine dönüştürülmüştür. Prim ödemeleri ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve AB Ortak Tarım Politikalarına uyum sağlamak, ekonomiyi kayıt içine alarak vergi gelirlerini arttırmak, tarımsal kayıt ve envanter tutulmasını sağlamak, üretici ve sanayiciyi aynı zamanda koruyup üretimi teşvik etmek, sanayiye dünya fiyatlarından hammadde sağlamak amaçlanmıştır.

Zeytinyağı üreticilerine, dönemsel olarak değişmekle birlikte “destekleme primi” adı altında doğrudan kg başına yapılan desteklerin tutarları belirlenirken, iç ve dış piyasa fiyatları, üretim maliyetleri, bütçe imkânları göz önünde bulundurulmaktadır.

Tablo 24. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Zeytinyağına Ödenen Prim Miktarları

Yıllar	Prime Esas Fiyat
2003	20,0 Kr/Kg
2004	25,0 Kr/Kg
2005	10,0 Kr/Kg
2006	11,0 Kr/Kg
2007	20,0 Kr/Kg
2008	18,9 Kr/Kg
2009	25,0 Kr/Kg
2010	30,0 Kr/Kg
2011	50,0 Kr/Kg
2012	50,0 Kr/Kg
2013	60,0 Kr/Kg

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Zeytinyağı ve sofralık zeytin üreticilerine ayrıca genel bir destekleme sistemi olan Doğrudan Gelir Desteği (DGD) kapsamında 2000 – 2008 yılları arasında gelir desteği ödemesi yapılmıştır.

Tablo 25. Türkiye’de Zeytinde DGD Ödemeleri

Yıllar	Üretici Sayısı	Parsel Sayısı	Arazi Alanı (Ha)	Destek Miktarı (TL/Da)
2003-2004	173.120	549.978	351.737	16
2004-2005	175.214	565.806	362.211	16
2005-2006	182.299	591.040	370.201	16
2006-2007	186.257	625.147	385.488	10
2007-2008	199.599	656.914	420.520	7

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Zeytin üreticilerine prim desteği ve doğrudan gelir desteği ödemesi yanında 2003 yılından itibaren mazot ve gübre desteği sağlanmaktadır. Türkiye’de zeytin üreticilerinin yararlandıkları mazot desteği ve kimyevi gübre desteği ödemeleri 3 ayda bir yapılmaktadır.

Tablo 26. Türkiye’de Zeytin Üreticilerinin Yararlandıkları Mazot ve Gübre Desteği

Yıllar	Alan	Gübre Desteği (TL/Da)	Mazot Desteği (TL/Da)
Ürün Grupları 2005/ 2006 Azami 500 dekar	Sebze, Meyve (ZEYTİN), Süs Bitkileri, Özel Çayır-Mera, Orman envali ürün	1,0	1,5
Ürün Grupları 2007/ 2008 Azami 500 dekar	Sebze, Meyve (ZEYTİN), Süs Bitkileri Özel Çayır-Mera, Orman envali ürün	1,55	1,8
Ürün Grupları 2008/2009 Azami 500 dekar	Hububat, Yem bitk., Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	3,83	2,93
Ürün Grupları 2009/2010 Azami 500 dekar	Hububat, Yem bitk., Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	4,25	3,25
Ürün Grupları 2010/2011 Azami 500 dekar	Hububat, Yem bitk., Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	4,75	3,75
Ürün Grupları 2011/2012 Azami 500 dekar	Hububat, Yem bitk., Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	5,00	4,00
Ürün Grupları 2012/2013 Azami 500 dekar	Hububat, Yem bitk., Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	5,5	4,3

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Sertifikalı zeytin fidanı kullanımını arttırarak, sağlıklı fidanlarla en az 10 dekar kapama zeytin bahçe tesisinin yaygınlaştırılması amacıyla, 2006 yılından itibaren zeytin üreticileri desteklenmektedir. Sertifikalı fidan desteklemeleri birim fiyat, alana göre ödeme miktarları aşağıdaki gibidir .

Tablo 27. Sertifikalı Zeytin Fidanı Destek Birim Fiyatları (TL/Da)

ÜRÜNLER	2009	2010	2011	2012	2013
Zeytinde Gemlik Çeşidi İle Bahçe Tesisi	Sertifikalı 50 Sertifikası z 25	-	-	-	-
Zeytinde (Gemlik Hariç) Diğer Çeşitler ile Bahçe Tesisi	Sertifikalı 100 Sertifikası z 50	Sertifikalı 100 Sertifikası z 50	Sertifikalı 100 Sertifikası z 50	Sertifikalı 100 Sertifikası z 50	Sertifikalı 100 Sertifikasız 50

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

8. DIŞ TİCARET UYGULAMALARI

Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması çerçevesinde ülkemizce ihracat desteği verilebilecek 44 ürün/ürün grubu içerisinde yer alan zeytinyağı ve sofralık zeytin ihracatında ihracat iadesi ödemesi yapılmaktadır.

6 Nisan 2012 tarihli ve 28256 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu’nun 2012/2 No’lu Tebliği uyarınca; ihraç edilen ürünlerden daha yüksek katma değer sağlanması, ihracatta markalaşmanın teşvik edilmesi ve kutulu ihracatın arttırabilmesi amacıyla, küçük ambalajlarda ve markalı olarak yapılan ihracatlarda daha yüksek oranda ihracat iadesi yapılması kararlaştırılmıştır.

Sofralık zeytinde;

-2001.20.05 G.T.İ.P. altında yer alan zeytinler 18 kg’ın (net ağırlık) üzerinde ambalajlarda ihraç edilmeleri halinde mahsup hesabına dahil edilmez. 20.01, 20.04 ve 20.05 G.T.İ.P.’lerinde yer alan zeytin için ihracat iadesi oranı 40 \$/ton, miktar barajı % 55 ve azami ödeme oranı % 4,

- 2001.90.65.00.15,25; 2004.90.30.00.17,27 ve 2005.70.00.00.15,25 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 130 \$/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13,

-2001.90.65.00.14,24; 2004.90.30.00.16,26 ve 2005.70.00.00.14,24 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 180 \$/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13,

-2001.90.65.00.13,23; 2004.90.30.00.15,25 ve 2005.70.00.00.13,23 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 1 kg’a kadar (1 kg dahil) olan ambalajlarda “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 260 \$/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13 olarak uygulanır.

Zeytinyağında;

- Zeytinyağı azami net ağırlığı 5 kg’a kadar (5 kg dahil) ambalajlarda ihraç edilmesi halinde mahsup hesabına dahil edilir.

- 1509.90.00.00.16 ve 1509.10.90.00.13 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 200 \$/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20,

-1509.90.00.00.15 ve 1509.10.90.00.12 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 360 \$/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20,

-1509.90.00.00.14; 1509.10.90.00.11 ve 1516.20.91.00.14 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 1 kg'a kadar (1 kg dahil) ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 650 \$/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20 olarak uygulanır.

Tablo 28. Zeytinyağı İthalatında Uygulanan Gümrük Vergileri ve İhracat İadeleri

Yıllar	İthalattan Alınan Vergi (%)	İhracat Destekleri ve Miktar Barajı (\$ US Ton)	İhracat Desteğinin Geçerli Olduğu Süre
1997	37.0	110	1-1-1997 / 31-12-1997
1998	37.0	96	1-1-1998 / 31-12-1998
1999	35.6	200 (%100)	1-1-1999 / 31-12-1999
2000	34.7	200 (%100)	1-1-2000 / 31-12-2000
2001	33.8	200 (%100)	1-1-2001 / 31-12-2001
2002	32.9	180 (%100)	1-1-2002 / 31-12-2002
2003	32.0	180 (%100)	1-1-2003 / 31-12-2003
2004	31,2	180 (%100)	1-1-2004 / 31-12-2004
2005	31,2	150 (%100)	1-1-2005 / 31-12-2005
2006	31,2	100 (%100)	1-1-2006 / 31-12-2006
2007	31,2	125 (%100)	1-1-2007 / 31-12-2007
2008	31,2	100 (%100)	1-1-2008 / 31-12-2008
2009	31,2	100 (%100)	1-1-2009 / 31-12-2009
2010	31,2	80 (%100)	1-1-2010 / 31-12-2010
2011	31,2	40 (%100)	1-1-2011 / 31-12-2011
2012	31,2	40 (%100)	1-1-2012 / 31-12-2012
2013	31,2	40 (%100)	1-1-2013 / 31-12-2013

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Öte yandan, Avrupa Birliğine ihraç ettiğimiz 15.09.10.90 G.T.İ.P'li zeytinyağına Avrupa Birliği tarafından 112,05 Euro/100 Kg (yani kilogram başına 1,1205 Euro-bu vergiden % 10 vergi indirimi uygulamakta), 15.09.90.00 G.T.İ.P'li zeytinyağına ise 127,87 Euro/100 Kg oranında (bu vergi üzerinden % 5 indirim uygulamakta) spesifik gümrük vergisi uygulanmaktadır. Ham zeytinyağına ise 99,18 Euro/100 Kg (bu vergiden % 10 indirim uygulanmakta), Lampant zeytinyağına 110,34 Euro/100 Kg (bu vergiden % 10 indirim uygulanmakta,) spesifik gümrük vergisi uygulaması AB tarafından yapılmaktadır.

9. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI

5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu yürürlüğe konulmuş olup, Kanunun uygulanmasına ilişkin gerekli yönetmelikler hazırlanarak, Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Ayrıca, zeytinyağı lisanslı depo tebliği de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Lisanslı depoların temel nitelikleri ve kuruluş şartları:

- Anonim şirket,
- Bakanlıktan kuruluş ve faaliyet izni,
- Depolama kapasitesine göre en az 1 trilyon TL ödenmiş sermaye,
- Depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin % 15'inden az olmamak üzere teminat,

- İşletme tesislerinin ve depolanan ürünlerin sigorta zorunluluğu,
- İlgili borsa ile sözleşme yükümlülüğü,
- Yönetmelikte gösterilen diğer şartlar ile teknik gereklilikler,

olarak sıralanabilmektedir.

Sofralık Zeytin ve Zeytinyağı açısından Lisanslı Depoculuk Sisteminden Beklenenler;

- Ürünlerin, sağlıklı koşullarda depolanması ve objektif olarak analiz ve sınıflandırılması,
 - Dönemsel arz yoğunluğunun ve buna bağlı olarak ortaya çıkan üretici mağduriyetinin giderilmesi,
 - Ürün piyasalarında mali derinliğin sağlanması ve sınırlı sayıdaki aktörün fiyat belirleme imkânının ortadan kaldırılması,
 - Sanayiciye uygun ve zamanında hammadde temini,
 - Ürün ticaretinin kayıt altına alınması,
 - Desteklerin hedef kitlelere kolayca yönlendirilmesi ve bu alanda etkinliğin artırılması,
 - Alternatif ve düşük maliyetli finansman olanaklarının devreye sokulması,
- şeklinde sıralanabilmektedir.

Birliklerin Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi (BLGP)

Birliklerin Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi ile Birliklerin mevcut kapasiteleri modernize edilerek lisanslı depoculuk sistemine entegre edilmesi hedeflenmiştir.

Projeye başvuran Birliklerden şartları Dünya Bankası tarafından da uygun bulunan Marmarabirlik' in zeytinyağı ve sofralık zeytin lisanslı depo inşaatı bedelinin % 50'si Tarım Reformu Uygulama Projesi C/3 Bileşeninden Dünya Bankası kredileri ile Hazine tarafından hibe olarak karşılanmıştır. Birlik bu kapsamda 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir.

10. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR) UYGULAMALARI

Üretimin yetersiz kaldığı dönemlerde, kazanılmış dış pazarların kaybedilmemesi açısından, dahilde işleme izin belgesi düzenlenebilmektedir. İthal edilecek zeytinyağında kalite açısından sorun yoksa, ithalat gerçekleşmektedir. Mevcut durumda üretim miktarına bakılarak, dahilde işleme izin belgesi düzenlenmemektedir.

11. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLETMELERİMİZİN GENEL DURUMU

A. ZEYTİNYAĞI İŞLEME TESİSLERİ

Zeytinyağı üretiminde klasik ve modern sistemler kullanılmaktadır. Klasik sistemi mengeneler, kuru sistem (süper persler) ve sulu sistem (torbalı, hidrolik presler) olarak gruplandırmak mümkündür. Modern (Kontinü Santrifüjleme) sistemleri ise 2 fazlı kontinü santrifüjleme sistemi, 3 fazlı kontinü santrifüjleme sistemi, perkolasyon sistemi, kombine perkolasyon ve santrifüjleme (sinoleo) sistemi olarak gruplandırılabilir.

Klasik sistem yağhaneler ülkemizde zeytinyağı sektörünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu işletmeler mevsimlik olarak çalışan tesisler olup, bu sistemler zeytinyağı üretiminde önemli ölçüde kalite ve verim kayıplarına neden olmaktadır. Bu işletmelerde randıman düşük, maliyet ise yüksek olmakta ve elde edilen ürünün kalite kriterlerine uyumu zor olmaktadır.

Diğer taraftan yağhanelerde preslenen yağlar üretici tarafından uygun olmayan koşullarda depolanarak fiyat, arz ve talep gibi unsurların oluşmasından sonra sanayiye gönderilmektedir.

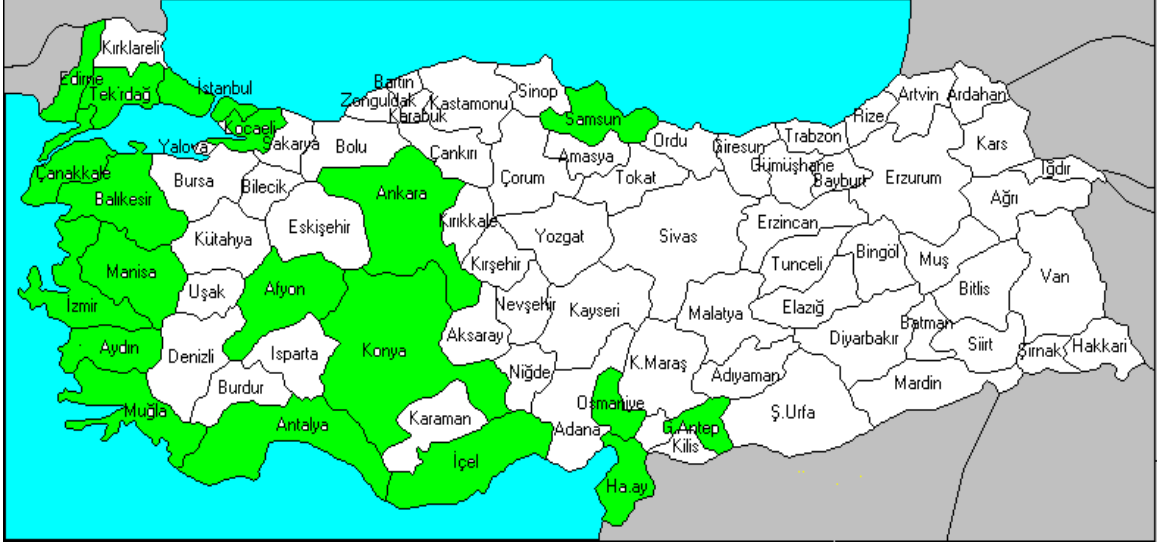
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kayıtlarına göre 2008 yılında zeytinyağı işleyen (işleme-paketleme) 251 adet işyerine gıda sicili, 1.014 ürüne üretim izni verilmiştir. Bu işletmeler ağırlıklı olarak zeytin üretim bölgelerinde bulunmaktadır.

Tablo 29. İl Bazında Zeytinyağı İşleme Tesisleri

İLLER	Gıda Sicili (Adet)	Üretim İzni (Adet)
Afyon	1	1
Ankara	6	20
Antalya	10	13
Aydın	18	72
Balıkesir	76	460
Çanakkale	13	37
Çorum	--	2
Edirne	3	8
Gaziantep	3	8
Hatay	1	3
Mersin	6	13
İstanbul	6	12
İzmir	52	262
Kocaeli	2	17
Konya	2	7
Kütahya	--	1
Manisa	43	53
Muğla	3	9
Samsun	1	1
Tekirdağ	4	14
Osmaniye	1	1
Toplam	251	1.014

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Şekil 3. Zeytinyağı İşletmelerinin Bulunduğu İller

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

B. SOFRALIK ZEYTİN İŞLEME TESİSLERİ

İşletmelerin temelini küçük kapasiteli çok sayıda aile işletmeleri oluşturmaktadır. Alt yapının yetersizliği, istenilen kalitede üretim yapılmasını ve verimliliği sınırlamaktadır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı gıda sicil verilerine göre 2008 yılında ülkemizde sofralık zeytin işleyen 388 adet tesis bulunmaktadır. Bu tesislerde üretilen toplam 1.751 ürün çeşidi için üretim izin sertifikası düzenlenmiştir.

Tablo 30. İl Bazında Sofralık Zeytin İşleme Tesisleri

İLLER	GIDA SİCİLİ (ADET)	ÜRETİM İZİNİ (ADET)
Adana	1	3
Ankara	6	22
Antalya	3	3
Aydın	48	160
Balıkesir	76	480
Burdur	1	3
Bursa	45	81
Çanakkale	3	12
Diyarbakır	1	1
Edirne	1	6
Isparta	1	4
Mersin	16	28
İstanbul	6	26
İzmir	26	88
Kastamonu	1	1
Kayseri	3	4
Kocaeli	3	11
Konya	6	25
Manisa	135	779
Mardin	1	1
Tekirdağ	1	1
Tokat	3	8
Uşak	1	4
TOPLAM	388	1.751

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Şekil 4. Zeytin İşletmelerinin Bulunduğu İller

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

12. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. ÜRETİME İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

✓ Rekolte tahmin çalışmaları uzmanların sadece tecrübeleri ve gözlemlerine dayanarak yapılmaktadır. Uzaktan algılama sistemleri kullanılarak, bir coğrafi bilgi sistemi ve güvenilir veri tabanı oluşturulmalıdır. Başta ağaç sayısı olmak üzere, sektördeki verilerin doğru olarak belirlenmesi gerekmektedir.

✓ Ülkemizde yıllara göre ürün miktarı değişkenlik göstermekte, yani var yılı yok yılı özelliği şiddetli yaşanmaktadır. Üretimimiz var yıllarında 170.000 – 200.000 ton, yok yıllarında 40.000 – 60.000 ton seviyelerinde seyretmektedir. Dolayısıyla, üründe yok yıllarında % 75 rekolte kaybı yaşanmaktadır. İspanya’da ise bu oran % 35- 40 seviyelerinde kalmaktadır. Böylece, üretimde büyük dalgalanmalar önlenerek, sürekli bir ürün arzı sağlanabilmektedir. Ülkemizde var yılı yok yılı (periyodisite) etkisinin azaltılması için, zeytin çeşitlerinin ıslahının yapılması, sulama, ilaçlama ve gübreleme vb bakım işlemlerinin modernize edilmesi, bunun için zeytin üreticisinin desteklenmesi sağlanmalıdır.

✓ Üretimin artırılması, bu doğrultuda fidan üretimine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ancak, üretimde doğru yönlendirme önem taşımaktadır. Üreticiler en kolay “Gemlik Fidanını” bulabildikleri için birçok yere bu zeytin çeşidini dikmektedirler. Oysa, mevcut zeytin çeşit ve tipleri belirlenmeli, sertifikalandırılmalı ve genetik haritaları çıkarılmalıdır.

✓ Fidan üretiminde bölgesel adaptasyon önemli olup, coğrafi yöre ile özdeşleşmiş çeşitlerin diğer bölgelere dikimi engellenmelidir. Her bölgenin yerli çeşitleri arasından yüksek ürün ve ağaç özellikleri gösteren çeşitler seçilerek ıslah çalışmaları yürütülmelidir.

✓ Ülkemizin zeytin gen kaynaklarına sahip çıkılmalı ve fidan ithalatı yasaklanmalıdır.

✓ Gübreleme yetersiz olup, tekniğine uygun yapılmamaktadır. Analize dayalı gübrelemeyi teşvik edici önlemler alınmalıdır. Üretim bölgelerine yakın olan ve üreticilerin yaprak ve toprak analizlerinin kolaylıkla yapılabileceği bölgesel laboratuvarların sayıları artırılmalıdır.

✓ İlaçlama yetersizdir ve tekniğine uygun yapılmamaktadır. İlaçlanan alanlar genişletilmelidir. Ancak kullanılan ilaçlar çevreyle uyumlu olmalı, organik üretime engel teşkil etmemelidir.

✓ Zeytinliklerin % 92'si sulanmamaktadır. Atıl vaziyetteki mevcut su kaynaklarından mutlak surette yararlanmalı, damlama sulama gibi modern sulama yöntemlerinin kullanılması desteklenmelidir.

✓ Toprak erozyonuna karşı teraslama çalışmaları uzun zamandan beri ihmal edilmiştir. Ucuz ve uzun vadeli kredilerle teşvik edilmelidir.

✓ İtalya ve İspanya'da ağaç başına verim 45-50 kg iken ülkemizde ise bu rakamın 1/3'ü oranında olmaktadır. Kamu destekli bir program ile bölgelere ve zeytin çeşitlerine göre uygun budama tipleri belirlenerek toplu ve tek tip budama uygulamaları benimsetilmelidir. Yaşlı ağaçlar kademeli olarak gençleştirmelidir. Bu sayede ağaçlarımız makineli hasada uygun hale gelecek ve üretim maliyetinin azalması yönünde olumlu sonuçlar oluşacaktır.

✓ Firesiz ve hızlı zeytin toplama için mekanik hasat özendirilmeli ve yardımcı malzemelerin temini ile üretimini kolaylaştıracak önlemler alınmalıdır. Böylece, dalından kopar kopmaz fermente olmaya başlayan zeytinin kalitesinin düşmesi önlenmiş olacaktır.

✓ Yeni oluşturulacak tesislerde sertifikalı fidan kullanılması durumunda verilen destek miktarlarının mevcut geleneksel zeytinliklerin imar ihyasında da verilmesi gerekmektedir.

✓ Zeytinyağı işletmelerinde oluşan atık zeytin karasuyu, içerdiği organik kirlilik nedeniyle çevre kirlenmesine yol açmaktadır. Karasu sorunu, tüm boyutu ile Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından da ele alınmakta ancak, bir türlü çözüm bulunamamaktadır. Sorunun çözümü için üç yöntemden söz edilebilir. Birincisi mevcut 3 faz çalışan tesislerin 2 faza dönüştürülmesi ve 2 faz işleme sonucu elde edilen sulu pirinanın işlenmesine yönelik bir pirina entegre tesisi kurulmasıdır. İkincisi ise, 3 faz çalışmaya devam edilerek meydana gelen pirinayı entegre tesisinde işleyip, oluşan karasuyu yeterli kapasitelerde karasu buharlaştırma havuzlarında buharlaştırmaktır. Bir diğer yöntem ise arıtma tesisi kurulması ve meydana gelen karasuyun arıtılarak başka alanlarda (içerdiği azot ve potasyum gibi bitki besin maddeleri ve organik maddeler nedeniyle uygun işlemler sonucu sıvı ve katı gübre olarak) kullanımının sağlanmasıdır. Arıtma tesisi konusunda; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ve ilgili belediyeler bir araya gelerek belli noktalarda arıtma tesisleri oluşturmalıdır. Dönüşüm ve tesis maliyeti konusunda sektörün desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

✓ Kalite kayıplarının önlenmesi için zeytinyağı depolama sistemlerindeki bozukluk giderilmeli, zeytinyağlarımız, azot korumalı paslanmaz çelik tanklarda korunmalıdır. Bunun için modern stoklama tesislerine gereksinim vardır. Ülke genelindeki paslanmaz çelik tank kapasitesi düşüktür.

B. PAZARLAMAYA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- ✓ Ülkemiz zeytinyağı ambalajlı ve markalı ihracatının arttırılması ve sürekli pazarların elde edilmesi, ancak AB ülkeleri ile eşit koşullarda rekabet ile mümkündür. Halen 15- 20 bin ton civarında satılan markalı ve ambalajlı zeytinyağı ihracatının arttırılması için teşvikler geliştirilmeli Türk zeytinyağı imajı oluşturulmasına yönelik tanıtım çalışmaları desteklenmelidir.
- ✓ Ülkemiz zeytinyağı tüketimi düşüktür. Hemen hemen üretim bölgelerindeki alışkanlık ile sınırlı bir hale gelmiştir. Son yıllarda tüketimin arttırılmasına yönelik girişimler sonucunda, zeytinyağı tüketiminde artış eğilimi bulunduğu görülmektedir. Ancak bu artış zeytinyağı tüketim sorununun çözüldüğü anlamına gelmemektedir. Zeytinyağı kullanma alışkanlığı olmayan tüketici kesimin, fiyat hareketleri karşısında zeytinyağından vazgeçmesi kolay olmaktadır.
- ✓ Zeytinyağının önde gelen sorunlarından birisi de tağşiştir. Bu nedenle, piyasa düzenli olarak takip edilerek, tağşişli yağ üretim ve satışı engellenmelidir. Tağşişli yağla ilgili kamu denetimleri artırılarak etkin hale getirilmelidir.
- ✓ Zeytinyağının sağlığa yararları bilimsel olarak ortaya konulmuş durumdadır. Özellikle kalp ve damar hastalıklarına iyi gelmesi nedeniyle tüketimin teşvik edilmesi, bu hastalıklar için devlet ve bireylerce yapılan sağlık harcamalarının azalmasına yol açacaktır.
- ✓ Tarımda ayakta kalabilen ve gelecekte daha da yükselecek tek ürün olan zeytinyağının tanıtımına, tüketiminin arttırılmasına, iç ve dış pazarın genişletilmesine yönelik olarak kamu destekli çalışma grubu oluşturulmalıdır.
- ✓ Türkiye'nin de Avrupa Birliği'ne gümrüksüz zeytinyağı ihracatı yapabilmesi hiç değilse diğer ülkelere tanınan imtiyazlardan yararlanması büyük önem taşımaktadır.
- ✓ 2003/3 sayılı Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ yurtdışında çalışmalar yapan firmaları daha etkin olarak destekleyecek şekilde düzenlenmelidir.
- ✓ Zeytinyağının İspanya ve İtalya'da olduğu gibi başka sıvı yağlarla karışık olarak zeytinyağı adıyla satılması yasaklanmalıdır. Zira zeytinyağı fiyatı bitkisel yağ fiyatının 5 katıdır. Karıştırılıp satılması hem standartlara aykırı hileli bir durumdur hem de ekonomik açıdan haksız rekabete yol açarak piyasa dengelerini bozmaktadır.
- ✓ AB'deki zeytinyağı ile ilgili düzenlemelere sadece Topluluk müktesebatının üstlenilmesi yükümlülüğü kapsamında yaklaşılmalı, bu düzenlemelerle ulusal politikalarımız arasında karşılaştırma yapılmalıdır. Topluluğun Türk zeytinciliği için faydalı olan düzenlemelerinin ülkemizde hayata geçirilmesi için tam üyelik beklenmemelidir.
- ✓ Stratejik bir ürün olması nedeniyle zeytinyağının prim sistemi veya başka bir ad altında desteklenmesine devam edilmelidir. Prim miktarı üretici tarafından önceden bilinmeli ve süreklilik arz etmelidir. Kayıtlı ekonomiye geçişi sağlayarak kaynağını kendi içinden yaratan prim, hazineye ilave yük olarak görülmemeli, yeterli miktarda olmalı ve zamanında ödenmelidir.